

SH.XOLMIRZAYEV QISSALARIDA TABIAT VA INSON RUHIY DUNYOSI UYG'UNLIGI

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti o'qituvchisi
Qaraqulov Azizbek Amonqulovich

Annotatsiya: Mazkur tezisda Shukur Xolmirzayev qissalarida tabiat va inson ruhiy dunyosi uyg'unligi masalasi adabiy-estetik hamda psixologik nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Yozuvchi asarlarida tabiat tasvirlari oddiy fon emas, balki qahramon ruhiyatini ochuvchi poetik vosita sifatida talqin etilishi asoslab beriladi. Fasllar almashinuvi, ob-havo hodisalari, tabiiy manzaralarning ramziy ma'nosi qahramonning ichki kechinmalari, axloqiy tanlovi va ma'naviy o'sishi bilan uzviy bog'liqlikda yoritiladi. Shuningdek, tabiatning metaforik va ramziy kuchi orqali inson ruhiyatining murakkab qatlamlari ochib berilishi ilmiy xulosalar asosida ko'rsatib beriladi. Xulosa sifatida, yozuvchi qissalarida inson va tabiat o'rtasidagi uyg'unlik poetik realizmning muhim ko'rinishi ekanligi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: Shukur Xolmirzayev, qissa, tabiat tasviri, poetik manzara, ruhiy kechinma, ramziylik, ichki o'sish, metaforik ifoda, inson va tabiat uyg'unligi, poetik realizm.

Abstract: This thesis analyzes the harmony between nature and the human inner world in the novellas of Shukur Xolmirzayev from literary-aesthetic and psychological perspectives. It substantiates that in the writer's works, depictions of nature function not merely as a background, but as a poetic device revealing the protagonist's inner world. The change of seasons, weather phenomena, and the symbolic meanings of natural landscapes are examined in close connection with the character's inner experiences, moral choices, and spiritual growth. Furthermore, the metaphorical and symbolic power of nature in uncovering the complex layers of the human psyche is demonstrated through scholarly conclusions. It is emphasized that the harmony between human beings and nature in the writer's novellas represents an important manifestation of poetic realism.

Keywords: Shukur Xolmirzayev, novella, depiction of nature, poetic landscape, inner experience, symbolism, inner growth, metaphorical expression, harmony between human and nature, poetic realism.

Аннотация: В данной тезисе рассматривается гармония природы и внутреннего мира человека в повестях Shukur Xolmirzayev с литературно-эстетической и психологической точек зрения. Обосновывается, что в произведениях писателя пейзажные описания выступают не просто фоном, а поэтическим средством раскрытия внутреннего мира героя. Смена времён года, погодные явления и символическое значение природных картин анализируются в тесной взаимосвязи с внутренними переживаниями, нравственным выбором и духовным ростом персонажа. Также на

основе научных выводов показана метафорическая и символическая сила природы в раскрытии сложных слоёв человеческой психики. Подчеркивается, что гармония человека и природы в повестях писателя является важным проявлением поэтического реализма.

Ключевые слова: Шукур Холмирзаев, повесть, изображение природы, поэтический пейзаж, внутренние переживания, символизм, внутренний рост, метафорическое выражение, гармония человека и природы, поэтический реализм.

Shukur Xolmirzayevning qissalari o'zbek adabiyotida inson va tabiat munosabatini poetik tarzda ochib beradigan noyob namunadir. U asarlarda ona-tabiat faqat fon sifatida emas, balki qahramonning ichki dunyosini aks ettiruvchi vosita sifatida tasvirlanadi. Tabiiy manzaralar orqali qahramonning ruhiy kechinmalari, ichki qarama-qarshiliklari va hissiy o'sishi yoritiladi. Shu nuqtai nazardan, Xolmirzayevning qissalarida tabiat va inson ruhiy dunyosi uyg'unligi adabiy va psixologik tahlil uchun muhim mavzu sifatida namoyon bo'ladi. Bu mavzu asarlarning markaziy syujet qatlamini tashkil etadi, qahramonlarning ichki dunyosi va tabiat tasvirlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni teran anglashga imkon beradi.

Xolmirzayev qissalarida tabiat manzaralari qahramonning ichki dunyosini yoritishda markaziy rol o'ynaydi. Fasllarning o'zgarishi, ob-havo hodisalari va atrof-muhit tafsilotlari qahramonning kayfiyati va hissiyotlarini ifodalaydi. Sovuq yoki yomg'irli manzara qahramonning ichki iztirobini, yorqin va osoyishta tabiat esa ruhiy tinchlik va uyg'unlikni bildiradi. Shu tarzda tabiat va qahramon ruhiyati o'rtasida bevosita poetik aloqalar yuzaga keladi va o'quvchi qahramonning ichki kechinmalarini yanada teran his qiladi. Aslida, Xolmirzayev qissalaridagi tabiat tasvirlari inson ruhiyatini nafaqat aks ettiradi, balki uni shakllantiruvchi muhit sifatida ham xizmat qiladi. Qahramonning kayfiyati va tabiatning holati o'rtasidagi uyg'unlik adabiyotshunoslikda insonning ichki dunyosi bilan tabiiy muhit o'rtasidagi simbioz sifatida talqin qilinadi.¹

Tabiat qahramonning axloqiy va ma'naviy qarorlariga ham ta'sir ko'rsatadi. Qahramon o'zini tabiatning sokin va barqaror muhitida his qilganda, u ruhiy uyg'unlikka erishadi va hayotiy qarorlarini anglab yetadi. Shu jihatdan tabiat qahramonning ichki o'sishida vosita vazifasini bajaradi. Bu esa adabiyotshunoslikda tabiatning metaforik kuchi deb talqin qilinadi va inson ruhiyatining o'sishini poetik tarzda ochib beradi. Qissalardagi tabiat tasvirlari qahramonning axloqiy qarorlarini shakllantirishda ijtimoiy va ma'naviy muhit bilan uyg'unlikda ishlatiladi. Masalan, sokin daryo manzarasi yoki tinch bog' qahramonga hayotiy qarorlar qabul qilishda ruhiy yordam beradi, ichki iztirob va shubhalarni yengib o'tishga imkon yaratadi.

¹ Yo'ldoshev Q. *Badiiy tahlil asoslari*. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2012.

Xolmirzayev qissalarida tabiat tasvirlari ko‘pincha ramziy ma’noga ega. Quyoshning chiqqan yoki botgan manzarasi qahramonning yangi umidlarini yoki ichki iztirobini bildiradi. Daraxtlar, gullar, suv manzaralari qahramonning ruhiy jarayonlarini ramziy tarzda yoritadi. Shu tarzda tabiat qahramon bilan interaktiv aloqada bo‘ladi, inson va tabiat uyg‘unligi poetik vosita orqali o‘z ifodasini topadi. Ramziy elementlar qahramonning ichki ruhiy jarayonlarini vizual va poetik qabul qilish imkonini beradi. Shu bilan birga, tabiatning tasviriy detallari asarlarning estetik qatlamini boyitadi va o‘quvchini inson va tabiiy muhit o‘rtasidagi uyg‘unlikni chuqurroq anglashga chorlaydi.

Tabiat qahramonning ichki o‘shini ochishda markaziy rol o‘ynaydi. Qahramon hayotiy sinovlardan o‘tayotganda tabiiy manzaralar uning ichki kechinmalarini yoritadi, ruhiy tinchlik va uyg‘unlikka erishishiga yordam beradi. Shu tarzda adabiyotda tabiat inson ruhiyati uchun pedagogik va psixologik vosita sifatida ishlatiladi. Qissalarda inson va tabiat uyg‘unligining dramatik va poetik qatlamlari bir-birini boyitadi, o‘quvchida hayotiy tafakkur va hissiy anglashni kuchaytiradi. Shuningdek, Xolmirzayevning qissalarida tabiat bilan uyg‘unlik insonning o‘zligini anglash, ichki kechinmalarni boshqarish va ruhiy barqarorlikni saqlashda muhim vosita sifatida namoyon bo‘ladi.

Tabiat va inson ruhiy dunyosi o‘rtasidagi uyg‘unlik qissalarning umumiy syujetini boyitadi. Xolmirzayev qahramonlarni tabiat fonida tasvirlash orqali ularning ichki kechinmalarini yanada chuqurroq va teranroq ifodalaydi. Tabiatning poetik manzaralari qahramonning ruhiy o‘shisi, axloqiy qarorlar qabul qilishi va ichki uyg‘unlikka erishishini yanada aniqroq ko‘rsatadi. Shu tarzda adabiyotshunoslik va psixologiya nuqtai nazaridan qissalardagi tabiat tasvirlari inson ruhiyatining murakkab qatlamlarini ochib beradi.

Xulosa qilib aytganda, Shukur Xolmirzayev qissalarida tabiat va inson ruhiy dunyosi uyg‘unligi adabiyotshunoslik, psixologiya va poetika nuqtai nazaridan chuqur tahlil talab qiladigan mavzu hisoblanadi. Tabiat qahramonning ruhiy kechinmalari, axloqiy va ma’naviy o‘shishiga vosita bo‘lib xizmat qiladi, uning ichki dunyosini ochib beradi. Shu jihatdan Xolmirzayev qissalari ona-tabiatning poetik manzarasini inson ruhiyati bilan uyg‘unlashtirgan holda o‘zbek adabiyotida o‘ziga xos makon yaratadi. Ushbu tahlil inson va tabiat o‘rtasidagi uyg‘unlikning poetik, ramziy va psixologik qatlamlarini yoritishda ilmiy asos yaratadi va adabiy tahlilga yangi nuqtai nazar qo‘shadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Shukur Xolmirzayev. *Saylanma*. 1–2-jildlar. – Toshkent: Sharq nashriyoti, 2006.
2. Toshboyev O. *Abadiy zamondosh*. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2018.
3. Karimov N. *XX asr o‘zbek adabiyoti tarixi*. – Toshkent: O‘qituvchi, 2010.
4. Yo‘ldoshev Q. *Badiiy tahlil asoslari*. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2012.
5. Qo‘shjanov M. *Adabiyot nazariyasi*. – Toshkent: Tafakkur, 2005.